
az a másik idő

BRANIMIR ŠĆEPANOVIĆ

1.

Semmi sem vonzott a lappangó éjszakába, melyet már az utolsó villamos is elhagyott: majdhogy búcsút nem intettem neki, amint zajtalanul távolodott, szinte élőlényképpen törpült bele az alacsony borulásba. Önfeledt mozdulatom azonban hirtelen félbeszakadt: mintha láng csapott volna az arcomba. Egyetlen gondolat nélkül álltam ott, s időbe telt, amíg felocsúdtam: a hirtelen támadt szél hulláma . . .

Vigasztalanul hajlongtak a terebélyes hársfák, nyöszörögtek, mint korbácsolt némberek, letépett leveleik felcsapódtak, rézsárgán kavarogtak a gyér világításban, aztán, mint rémült madarak, ellepték a hajlott háztetőket.

A váratlan neszezésben nyilván az egyedüllét válthatta ki bennem: hogy kerültem én ide, éjfél tájban, az alvó városnak erre az igénytelen peremére? Mivel nem tartottam valószínűnek azt, hogy hazafelé menet eltévedtem, sem azt, hogy a szándékot, mely idejuttatott, egyszeriben kitörülte emlékezetemből az ismét támadt szél, jelenlétemet végül is indokolatlannak véltem az enyhe kanyarú, sötét utcában: a csaknem egyforma homlokzatú házak, a takaros kis kertek, a nyesett sövénybokrokkal váltakozó vasrács kerítések mire sem emlékeztettek. De hogy megszokta szemem a sötétséget, korántsem ösztönösen kémleltem körül, valami sajátos jelenség után kutatva, ami fényt derítene valamelyest idejutásom rejtelmére.

Figyelmemet végül is egy látszatra jelentéktelen mozzanat ragadta meg, egy árva falevél, amint rézsárgán lebeg a magasban, majd hirtelen megfűgg fölöttem, minthogyha a tekintetem állította volna meg. De nem: lekapom róla a szemem, nem mozdul: mint egy fényfolt, mint kivágott gyerekrajz — csak áll vesztegen, mintegy fölém ragasztva, a levegőben. A jelek szerint elállt tehát a szél, mozdulatlan minden: a hársak lombja rezzenetlen, szenttelenül hallgat, az utcai lámpák gyér lángja szinte fuldokol az éjszaka híg kátrányában.

Mintha bennem is megállt volna valami. Nem tudhattam, hogy mi lehet az, de a hirtelen beállt és hovatovább mélyülő csendben, amely még a lehetőségét is kizárta a tényleges nesznek, egyszeriben olyan érzésem támadt, hogy moccani sem tudnék, nemhogy olyan valamit tenni, ami meggyőzhetne: végül is meg fogom tudni fejteni a kényszerű várakozásnak ezt a feszült pillanatát. Ekkor toronyóra kondult valahol: lassan, rekedten vert. Az alig hallható hang mintha mérhetetlen messzeségből jönne, egy elmerült időből. Arccal egy földszintes ház homlokzatával, úgy éreztem, minthogyha álomban meredne rám a három más-más ablak, alvó állapot nyitott szemeként — könyörtelenül.

Egyszer csak váratlanul kigyúlt a középső; keskeny keretében álló nő körvonala. Nyugodt arc, szinte kifejezéstelen, semmi nyoma rajta a meglepetésnek, hogy ott lát. Én meg csak néztem, önfeledten, mozdulatlanul, anélkül, hogy felmerült volna bennem: vajon a tettenértségre szegyen-e cövekel-e az idegen ház elé vagy valami homályos bűvölet, a nő fakó ikonképhez hasonló, légies jelenségéé. Ekkor megszólalt: — Régóta várak, Simon... Kiléptem az árnyékból s közelebb húzódtam. Karnyújtásnyira. Tisztán láthatta arcomat, meggyőződhetett róla, hogy nem Simon vagyok. De meglepődés helyett nyugalmas sugárzó hangon szólt: — Mért nem jössz be?

Húszéves lévén, a felszólítás izgalmas lehetőségei sokkal jobban vonzottak, mintsem hogy tartózkodóvá és tapintatosá tehesen egy ismeretlen idegen neve. Az ürügy különben is nyilvánvaló, csak azért folyomodik hozzá, hogy az illendőség vagy annak látszata árán szégyentelenül elégíthesse ki a vágyát. És ez számomra is megkönnyítette, hogy felülke-rekedjem a találkozások első perceiben rendszerint lámpalázzal vegyest jelentkező szorongáson.

Bódító illat fogadott, amint beléptem. Lebontott hajáé. Inkább szoktató mint hivalkodó hangulattal és a nő félig kitakart idomaival egyszerre barátkoztató, amint kissé előre hajoltan, mozdulatlanul állt a fényben, vállra omló hajjal. Percekig szóttanul meredtünk egymásra. Épp arra gondoltam, ha megszólalnék, talán csökkenne köztünk a távolság, amikor teljesen fesztelenül, lassú léptekkel elindult felém.

Fesztelen közeledése ezekben a leegyszerűsödött pillanatokban váratlan nyugalommal töltött el: természetesnek, szinte ismerősnek hatott minden, mintegy ismétlődésekképpen valaminek, ami ugyanígy zajlott le valamikor ebben a helyiségben. És ennek ellenére felébredt bennem a kíváncsiság: vajon mi lehet a neve? — de mire megszólaltam volna, karja rám kulcsolódott, ajka lélegzetállító csókba forrt ajkamon, ösztönösen érezvén, hogy minden kiejtett szó megtörné a kimondhatatlant, az érzékszerveink közt megfoghatatlanul létrejött egyensúlyt.

Reszketett, mintha csakugyan régóta várt volna, ölelése azonban nem jelentett különösebb élményt a számomra, aligha nyújtott mást, különbet, mint amiben már részesültem addigi szerelmeim karjaiban. Annál kevésbé értettem, miért rémlik mégis, kifürkészhetetlenül, fenyegetőnek abban a pillanatban a csókja.

— Hogy hívnak? — szólaltam meg végül is.

Elhúzódott tőlem, és szeme, amint rám nyitotta, hirtelen elborult, s könnyek futották el a finom metszésű arcot, vonásait valami tüneményes szépség lengte be. — Simon, hát elfelejtetted a te Katalinodat? —

mondta fájdalomtól elcsukló hangon. Ez megörült, döbbsentem meg, csakugyan összetévesztett a Simonjával.

Lopva körülméltem: a divatjamúlt bútorral szűfolt szoba inkább fokozta szorongásomat, semmint hogy bátorságra kapasson, hogy hátat fordítva, magyarázkodás nélkül távozzam. Mi sem gátolt ebbéli szándékomban, s én mégsem tettem egyetlen lépést sem. És amikor rá akartam gyűjtani, az üngyűjtő kiesett a kezemből, és begurult a karosszék alá. Mindez arra vallott, hogy erőt vett rajtam a félelem; jobb, ha kerülöm a tekintetét, mert még meglátja a szememben. — Simon... — hallottam közelebről a suttogó hangot. — Nem vagyok Simon — mondtam szándékosan kurtán.

Arca elborult, könnyei egyszeriben elapadtak. Fűrészőn meredt rám, minthogyha, nagyon messziről, valami jelet, árulkodó vonást akarna felfedezni rajtam, ami meggyőzhetné, hogy mégsem tévedett. Mind lestem e vizsgálódás eredményét, holott jól tudtam, nem fogok tudni többé ellenállni. És valóban, a gyávaság sem leplezhette tovább érzelmemet: arcom önkéntelenül mosolyra húzódott.

Talán épp ez a mosoly mentett meg: mielőtt letűnt az ajkamról, hirtelen ráeszmélhetett, hogy mégsem azonos a Simonéval, és felsikoltott. De ez az alig hallható sikoltás olyan döbbenetes visszhangot keltett bennem, ami elől — úgy éreztem — nincs többé menekvés. Hiába is futottam rémült futamodással az utcából, a kihalt éjszakából, mely alig észlelhető derengéssel már elvonulni látszott a város összebújt tetői fölött.

Virradt. Hatvannyolc október 17 hajnalodott.

2.

Későn ébredtem. Déltájban. Szakadt az eső: az ablak hályogos üveg-tábláin elmsódottan, megtörten ködlött be a külvilág. Álom utáni ocsúdozásban, amint heverésztem, hangok szüremlettek csendes tűnődésemben a teraszról: Julia néni beszélgetett a szomszéd Nagynéval. Ha jobban odafigyelek, talán azt is hallhattam volna, hogy miről diskurálnak. De nem érdekelt. Az eső egyhangú morajlása álmosítóan hatott; s hogy szemem lecsukódott, igyekeztem véget vetni iménti tűnődésemnek.

És váratlanul épp akkor merült fel bennem a múlt éjszaka. Emléke árnyként suhant át a tudatomon, de különösnek tetszett, hogy eközben semmit sem éreztem; mindaz, ami történt, valahogy idegennek és oly távolinak tűnt, mintha mással esett volna meg. Ez arra vall, hogy a mozzanataiban nem is mindennapi élmény nyomot sem hagyott bennem; a lány, akinek a véletlen szeszélye folytán nagyon valószínűen egy férfi hasonmásaként ismertem meg a csókját, máris jelentéktelen emlékfoszlánnyá halványodott bennem.

— Nos, jobban érzed magad? — nyitott be Júlia néni; ápolt galambősz hajjal keretezett arca csaknem szenvtelennek tetszett. Pedig azt hittem, kíváncsian várja, hogy elmondjam, hol töltöttem az éjszakát. Hallgatásomra föléem hajolt: — Fölkelhetnél. Olja hamarosan itt lesz.

Olja — akkori szerelmem — minden vasárnap nálunk ebédelt. Júlia néni szertartásszerűen készült az ünnepi ebédre, s az utóbbi időben sohasem mulasztotta el a fogások és az ital kialakult felszolgálási rendjébe iktatni az egybekelésünkre vonatkozó megjegyzéseit. A nyomon követő beszélgetés főleg Olját érintette kellemesen, különösebben engem sem

zavart ugyan, de aznap semmi kedvem nem volt, hogy részt vegyek az ismert szertartásban.

Az eső már elállt. Az ereszek még cseperegtek ugyan és egyenetlen hangon kotyogdáltak a csatornák. A szomszédság, ünneplőben, szapora léptekkel indult a belváros felé, ahol legfeljebb csak az történt, hogy az októberi nap egyszerűen pazarul ontotta sugarát a nedves járdákra. A tág tér fénybe borultán fogadta mosolyába az antennás tetőket, a fölötük áthúzó madarakat, de különben minden jel arra vallott, hogy a tékozló ragyogásra aligha is figyelt fel valaki a saját dolgaival bíbelődő járókelők közül.

Miletié szobra körül a csoportba verődött katonák egykedvűen ropogtatták a sült tökmagot, miközben éhes tekintetük reménytelenül eredt az idegen lányok után, amint tovasuhantak, de mielőtt szemükbe véshették volna őket, belevesztek a kavargó sokaságba, hogy végképp eltűnjenek vágyálmuk világából. Már csak a nyomukban lengő parfüm foszlánya után szippanthattak, és még vigasztalanabban rágcsálták a tökmagot.

Valahogy az volt az érzésem, hogy a sétáló lányok közt esetleg Katalint is megpillanthatom. Ha vágy lett volna, és nem előérzet csupán, haladéktalanul sarkon fordulok, és felkeresem őt otthonában. De rövidesen azután, minden elfogadható ok és indok nélkül, a kíváncsiság legteljesebb hiánya ellenére is, megszólalt bennem egy unszó hang: Menj, de azonnal!

A székesegyház előtt álltam, égő cigarettával a kezemben, s a tenyere- met, éreztem, kiveri a verejték: ekkor már sejtettem, hogy végül is engedni fogok a hangnak. Ha nem keresem fel, tűnődtem, úgy hatna az egész, mintha olyan fontosságot tulajdonítanék az esetnek, amit meg sem érdemel, vagy ami még rosszabb, akár gyávasággal is vádolhatnám magamat. Mindenesetre nevetséges is, enyhén szólva, egy jelentéktelen döntés miatt megjárnom a kísértés tisztítóüzét... És már indultam is a külváros felé.

Nem siettem. Nem voltam sem ideges, sem türelmetlen. És mégis: amikor messziről felismertem a sárga lombú hársfasort, érthetetlen szorongás foghatott el, nyilván azért, mert még mindig elállhattam volna oktanul szándékomtól.

A sarkon felpillantottam: Petőfi utca. A kitárt ablakok az éjjel csakugyan rejtelmes, most azonban egyhangú homlokzatú házakból ételszagot, elcsépett keringők dallamát és beszélgetés foszlányait lehelték a napos vasárnap délutánba. A 47-es rozoga ház előtt kisfiú focizgatott; egy darabig néztem, milyen sutácskán rugdalja a gumilabdáját, aztán becsöngettem.

Középkorú asszony nyitott kaput. Sárga cicruhája mögül kopaszodó férfifej kandikált felém; bozontos szemöldöke meglepően vágott a gyér frizúrához. A helyzetkép rögtön elárulta: ritkán fogadhatnak látogatókat.

Mikor megmondtam, kit keresek, a férfi felvonta bal szemöldökét, az asszony szeme meg sem rebbent: — Itt, kérem, nem lakik Katalin nevű lány. — Nem oktanul röstellik a lányukat, mosolyodtam el tartózkodóan: — Beszédem volna vele. Az asszony széttárta karját: — Mondtam már, hogy rossz helyen jár. — Lehet, hogy igen, de akkor is: nagyon kérem, szóljon neki... Amint húzta be előttem a kaput, legszívesebben közbevettem volna a lábam, hogy meggátoljam.

Buta helyzet, jobb, ha eloldalgok innét, gondoltam. De abban a pillanatban már nyílt is a kapu, s a szemöldök két bozótja egymást érte: — Hordja el magát, mert rendőrt hívok... Talán el is mentem volna, ha — szerencsétlenségemre — nem látom arcukon a sajnálkozással és megvetéssel vegyes óvatosság bizonyos jelét. Viselkedésük merőben furcsa: mintha én hazudtam volna, és nem ők. — Itt voltam nála tegnap este. — Észnél van maga? Se nekem, sem a feleségemnek nem volt látogatója. — Katalin kisasszony vendége voltam. — A mi házukban? — Engedelmet, de igen. — Hogy merészel ilyet mondani?! Ez tisztességes ház — csattant fel az asszony. — Ne haragudjék, asszonyom, ha tudom, hogy ilyen tisztességes, már korábban is felkerestem volna!

A férfi markolta a kilincset, és nem tágitott. Mire én gúnyos mosollyal: — Ha óhajtja, tisztességes bizonyítékkal is szolgálhatok a tisztességes háznak... A kéz levált a kilincsről, mintegy ütésre készen, s hogy felszegte fejét, megvető grimasz tűnt fel a férfi szája körül: talán az elfojtott dühé, hogy leköpjön.

De amint esetelni kezdtem a színhelyet, elképedtek, szemük elborult. Ez csak pezsdítette kaján kedvemet: faragványos székek, kerek asztal, megfakult képek, gobelinek, olcsó dísz tárgyak, vázák, részleteztem, helyük és számuk pontos megjelölésével. A legapróbb részletekre: a szőnyeg, az ágyterítő, a plussfüggöny színére is kitértem. Miután szótlánul összenéztek, lesuntyt tekintetük, úgy véltem, ha kétségbeesésre nem is, de tanácsstalanságra vall. Magam is meglepődtem, hogyan jegyezhettem meg az este ezeket a jellegzetes apróságokat, hiszen aligha érdekelhettek Katalin igézetében. Az asszony megbökte a férjét: — Az ég szerelmére, csinálj már valamit!... A férfi azonban nem mozdult.

Kajánságomba most már némi szadizmus is vegyült: — Hanem eltávolíthatnák azt az éktelen foltot a falról a vitrin fölött... A férfi tekintete szinte kérlelt, én meg annál bizalmasabban folytattam: — A kályha egyik csempéje, a felső harmadik sorban, csorba, igazán kicsírélhetné. — Az asszony odasúgta: — El is emelhetett valamit... — Ellenkezőleg, asszonyom: a karosszék alatt, az ajtótól balra, egy öngyújtó hever: az az enyém. Ha tüstént vissza nem adja, rendőrt hívok.

Bekocogott. Mi utána. Hamarosan ott álltunk a szoba közepén, együtt lélegezve a hervadt virágcsokor nekem sem ismeretlen illatát: olyan volt, mint Katalin hajáé. Miközben idegesen törülgette ruhája elejébe a tenyerét, az asszony suttogva fordult a férjéhez: — Ha csakugyan itt az az öngyújtó, bele is örülök... A férfi térdre ereszkedett. Szánalmasan hatott, amint négykézláb kereste, s amikor felegyenesedett, elveszetten meredt a tenyerében pihenő öngyújtóra. Azt hittem, nyomban elsírja magát. De erőt vett könnyein. Majd elmosolyodott: — Erre dukál egy kis áldomás, igaz? — Benne vagyok — mondtam —, de csak Katalin társaságában. — Az asszony kiment a konyhába, a férfi hebegve mentegetőzött: — Ne tréfáljon, valóban nem ismerjük Katalint! Egy szót sem értünk az egészből. — Undor fogott el, fölmarkoltam az öngyújtót, és rohanvást ki a friss levegőre.

A tócsákba hullt falevelek megtapadtak a cipőm talpán, de voltak, amelyek már szárazon zizzentek a léptemre a lombon átszüremlő nap-sugártól imbolygó foltokon, alig észlelhető pára lebegett a járdán, gyéren, tétován, amint ritkult és beleveszett a délutáni napsütésbe.

Júlia néni figyelmesen hallgatta elbeszélésemet; se kérdést, se megjegyzést nem vetve közbe, csak bólintott olykor helyeslően vagy csodálkozása jeléül. Végül így szólt: — Ostoba mese az egész. — Valóban így volt. — Nem — legyintett, s elkomorodott. — Ha nem hiszed, nem fontos! — De igenis fontos: az igazság mindig másképp fest, mi értelme hazudoznod! . . . Elmosolyodtam: — Te csak jobban tudod, hogy hol jártam, és mi történt velem. — Persze, hogy jobban. Rosszul voltál; az ágyadnál virrasztottam át az éjszakát.

Nem ösmertem rá. Megsértődhetett, mert megszöktem az ünnepi ebéd elől. Vagy megbeszélhette Oljával, meg sem várta, hogy megjőjsek, s most újabb fortélyhoz folyamodik? Így akarja kipuhatolni, nem bocsátkoztam-e, mint rendesen, valami újabb malacságba, ahogy a kilengéseimet becézték. Nem valószínű. Az engesztelhetetlen komolyság mást mond a szemében.

— És a helyiség, amiről pontosan beszámoltam? . . . Felállt: — Csak nem azt akarod mondani, hogy ma is ott jártál? — De igen, ott jártam. Utána is nézhetsz, ha akarsz: Petőfi u. 47.

Jó ideig szótlán maradt. Kínos lehet neki: bizonyítékom van rá, hogy hazudott, s most röstelli. De hangja még határozottabban csendült: — Nézz te utána! Nagyné is itt volt az ágyadnál, egész éjjel. Az ám, menj át, és köszönd meg neki! Pejaković doktor is volt itt. Ha kell, legalább szakszerűen megvilágítja majd azt az ostoba álmodat is!

Megdöbentem: ez volna hát az én jóságos, az én rajongott Júlia nénim? Lassan rágyújtottam. Majd ahelyett, hogy magamba szálltam volna, dacos karnyújtással arca elé lobbantottam az öngyújtómat, ha el nem kapja a fejét, a hajába kap a láng: — És ez, ez is álom?! — harsogtam. Megfordult, és átvonult nesztelenül a szobájába. Szinte magam előtt láttam: ül az ágya szélén és sírdogál. De nem hallottam. Egyszeriben értelmetlennek éreztem az egészet: bármit is tennem — ostobaság.

Végül csak nem állhattam meg: felhívtam Nagynét, majd az orvost is. Sajnos, egybehangzóan vallották Júlia néni igazát, és természetesen kifejezésre juttatták afölötti csodálkozásukat is, hogy én egy ilyen kétségtelen tényre keresek bizonyítékot, alighogy jobban lettem. Azt persze nem sejtették, hogy bennem micsoda törés állt be egyszerű szavaik nyomán: magamba roskadtan csak bámultam a zöld gobelin naivan körvonalazott figuráira, és csak a telefon makacs, bántó berregése zökkentett ki a teljes távollét állapotából. S amint nyúltam a kagylóért: hátha Katalin! De csak a bűgő hang volt. Esküdni mertem volna, hogy bontás előtt tisztán hallottam a visszafojtott lélegzetet, mintha sóhajtott volna valaki, és aligha szabadulhattam volna csodaváró feltevésemtől, jóllehet Katalin sem a nevemet, sem a címemet nem tudhatja, ha zokogást nem hallok a szomszéd szobából.

Igazában amolyan nyűszítő hangokat hallottam, mint a kivert kiskutyá. S ha el-elnémult, tudtam, erőt gyűjt, hogy a következő pillanatban meggyőzőbb zokogásba törjön ki, s ily módon eszméltesen, milyen mélységesen megbántottam, vagy hogy valóban könnyek közt fuldokoljon. Mit bánom én! Azok után, amit velem művelt, tőlem akár meg is fuldokolhat. S ekkor, mintegy dacos válaszul, ismét felzokogott, de valahogy szokatlanul mélyről fakadó hangon. Nem bírtam tovább: sajnálattal ve-

gyes kajánság fogott el: szép szóval, vagy valami gonosz tréfával, de elhallgattatom. Halkan nyitottam az ajtót, mérlegem egy pillanat alatt a gonoszság felé billent: azt hazudom neki, hogy épp most telefonált Nagyné és az orvos, és bevallották, hogy fogalmuk sincs, hol töltöttem az éjszakát.

De engem ért kínos meglepetés: Júlia néni nem sírt. Ült az ágyán az ablakánál, és olvasott, egy kék kötésű regényt, ajka körül mosoly lebegett, a sárgult lapokon zajló cselekmény tükörvisszfényeként. Főlnézett, harag nélkül függesztette rám a tekintetét, s aztán visszamerült a cselekmény ki tudja, milyen sodrába. — Nem sírtál? — Jól is néznék ki, ha minden hazugság miatt sírnék. — Esküszöm, sirást hallottam, — mondtam. Becsukta a könyvet és felcacagott: — Ejnye, fiacskám, úgy látom, nagyon viszket ma rajtad az a nadrág.

Hallgattam. Végképp tanácstalanul: valóban, mi van ma velem: az ébrenlétnék valami fondor és fenyegető válfaja lopta be magát az életembe, vagy kifürkészhetetlen okoknál fogva merülök egy másik időbe, amire korántsem hagyhatkozhatom bizalommal.

Nem is akartam: rohanvást indultam a Petőfi utca felé, lóhalálában érkeztem oda, ahol a kisiút hagytam; ott állt most is. Nem álombeli tartozék tehát. Kópésan rám mosolygott, mintha felösmert volna. — Hogy hívnak? — kérdeztem minden eshetőségre. — Petkónak — mondta mosolyogva, és nagyot rúgott a labdába. Petko, mondtam hangosan, hogy megjegyezzem a kis kópé nevét, mivel létezése és vitathatatlan ottléte egyszeriben roppant jelentőséget nyert a szememben. Ziháltam még a rohanástól, de becsengettem: a 47-be. Ugyanaz az asszony nyitott kaput, rémült kiáltással: — Már megint? . . . Megkönnyebbültem: valóság volt mégis minden.

Megkértem, írjon nekem pár soros nyilatkozatot arról, ami látogatásomkor történt a házban. Hallani sem akart róla: — Valami aljasságon töri a fejét. A férjem sincs itthon, elment, feljeleníti magát. — Magam teszok feljelentést saját magam ellen — mondtam —, bármit megteszek, amit kíván, csak tegye meg nekem ezt a kis szívességet. — És békében hagy bennünket, ha megírom? . . . Esküdöztem, hogy igen, még Júlia néni életére is.

Hamiskásan elmosolyodott, és apró betűkkel ezt írta: „Ma, 1968. okt. 17.-én, elrontotta az ebédünket. Valami Katalin nevű lotyót keresett. Persze sem én, sem a férjem, a becsületes nyugalmazott vasutas, nem ismerünk holmi alvilági ribancokat. Igaz az, hogy tüzetesen leírta a szobánkat és hogy a karosszék alatt megtalálta az öngyújtóját, — hogy gyújtaná föl a lángja! De túljártam az eszén: mindennek megváltoztattam a helyét, átrámoltam a bútorokat, a karosszéket meg holnap eladom, áron alul . . . Az azonban rejtély marad, hogyan és miért ugrott be hozzánk, éjnek idején, mint egy vámpír, a mi becsületes házunkba. Talán majd erre is fény derül a bíróságon. Azért is adom ezt a nyilatkozatot. Angela Gostuški, volt tisztviselő. Petőfi utca 47.”

Rohantam haza, hogy mielőbb az orra elé dugjam Júlia néninek az irományt, ha már meghibbant szegény. Ekkor azonban, mintegy válaszul a tudatom küszöbéig hatolt kérdésre, újabb kérdés derengett fel bennem: mi értelme ennek az oktalan kísérletnek, hogy bizonygatni akarok itt mindenáron másnak, bárkinek is, rejtelmes esetemre vonatkozóan?

Üres virágosbolt előtt vesztegeltem, s amint szívtam magamba a tüdőt tágitó friss levegőt, ellenállhatatlanul jutottam el a felismerésig, hogy mindaz, ami már eddig is zavarokat keltett az életemben, egyes-egyedül az én ügyem, csakis az én titkom lehet, saját magamnak kell tehát fényt deríteni rejtelmes homályára, végső fokon magamban kell felkutatnom, ha egyáltalán létezik, annak bonyolult eredőit.

Voltaképpen elszántságom pillanatához érkeztem el ekkor: nem fogok róla többé vallani, tanácsot sem fogadok el többé senkitől, sem segítséget. Persze akkor még korántsem voltam tudatában annak, hogy egy ilyen elhatározással elejét veszem egyszermind azoknak a kellemetlenségeknek és gyötrelmeknek, melyek a környezet ilyen-olyan, még a legjóhiszeműbb beavatkozásából is erednek, mert hiszen a személyes érzések oszthatatlanok; de éppúgy nem sejthettem még akkor előrevetülő árnyékát sem annak a zárókörnek, amelybe kiválásommal, elkülönüléssel kárhoztam, ha jóhiszeműen is, fertelmes kárhozatra ítélve önmagamat még akkor is, ha egyértelműen eltökéltem, hogy magam jutok el az igazságig, amely most egyszerre és mindazonáltal oly egyszerűnek és elérhetőnek rémlett védelmemben, mint amelyen: lényegileg és szükségszerűen.

Persze korántsem akartam eltekinteni attól a cáfolhatatlan bizonyítéktól, hogy az október 17-re virradó éjszakát ágyban töltöttem Júlia néni lakásán, de az utánajárások és a szerzett bizonyítékok birtokában éppúgy nem merülhetett fel kétség az ellen sem, hogy ugyanazon az éjszakán Katalinnál jártam a Petőfi utca 47-ben. E két merőben ellentétes tény szorításában, ha logikailag mégúgy kizárta is egyik a másikat, kezdetét vette végestelennek tetsző vizsgálódásom.

4.

Félreértésünkről nem esett többé szó köztünk. Látszólagosan, miként Júlia néni, én is túltettem magamat rajta. Sajnos, nem úgy volt. Nemegyszer rajtakaptam, hogy aggódó arccal kémlel a szeme sarkából, de adtam az ostobát, és nem szóltam semmit.

Egy nap aztán az ebédnél váratlanul megszólalt: — Mit szólnál hozzá, ha elutaznánk valahová? — Hiszen egész nyáron a hegyekben voltál — mondtam naivan. Még mélyebben hajolt a tányérja fölé, s nem merte többé szóra nyitni a száját. De később, láttam, úgy fürkészs, mintha boldogtalanságom jeleit olvasná le az arcomról.

Talán nem is boldogtalanság, inkább valami beláthatatlan üresség volt az a kifürkészhetetlen valami, amelyben elveszetten sýnylődtem, örömek és nyugtalanságok nélkül, mivel azokról végképp lemondattott velem a vizsgálódó tudatom. És amikor munkahelyemen megkérdezték, miért nem járok be, őszinte meglepetéssel csodálkoztam: — Hogyhogy nem járok be? . . . Mire ideges főnököm odaszólt: — Mától fogva jobb, ha be se jössz, te semmirevaló.

Hogy melyik napon volt ez, nem tudom. A napok mind egyformák voltak, mert egyikén sem történt semmi: már azok az apró kedvtelések sem érdekelték többé, amelyek nélkül korábban elképzelni sem tudtam az életemet. Csak a titok létezett: mint sötétségbe, valami eszelős vágyakozással meredtem belé, hogy szembenézzek az igazsággal, lett légyen az bármilyen is. Ebből az állapotból, a számára talán érthetetlen elidege-

nedésből, Olja a maga sajátos módján igyekezett kikökönteni: minduntalan változtatta, színben és alakzatban, a frizuráját, még rövidebbre vette az amúgy is rövid szoknyáit, összenevetgélve ízléstelenül kokettált holmi huligánokkal, csak hogy féltékenységet ébresszen bennem. De hasztalan. Én még az ágyban is, ahol telhetetlen, pusztító tűzként lobogott, újabbnál újabb változatait rögtönözve a szerelmi játéknak, nemegyszer annak a másik, talán nem is létező nőnek a testét idéztem fel az ő remegő idomai helyett.

Könnyek közt fuldokolva végül is megkérdezte: — Mondd, ki az a nő? — Miféle nő? — mosolyodtam el. — Az a condra, akit bennem keresel szüntelenül — mondta, és távozott.

Nem is jött többé, és ezt nem bocsátotta meg nekem Júlia néném. A beszélgetés is megszakadt köztünk. Magamra maradtam, mert épp akkortájt hagytak el egymás után volt barátaim is. Várható is volt: már jó ideje feltűnően kerültem őket. Mivel nem voltak beavatva a velem történetembe, mellőzésnek vélték, és nem is egészen oktanul: őszintén szólva túl felületesnek, oktanul boldognak tartottam őket. Voltak, akik meg is gyűlöttek emiatt, mások meg közönyösek lettek a sorsom iránt.

Ekkor még mélyebben tükröződött bennem a magányosokra és boldogtalanokra sajátos fölényesség érzése. Miért ne? Hovatovább már szinte szenvedtem a megkülönböztető boldogtalanságban. Elvégre minden jogom megvolt rá: olyasmi történt velem, mint senki mással; boldogtalanságom, amit már-már hinni kezdtem magam is, senki máséhoz nem fogható.

Hogy mennyire igazam volt, az kiderült egyik reggelen a fürdőszobában: Júlia néni nem volt otthon, a rádió szenttelenül közölte a távol-keleti események híreit, amikor is váratlanul Katalint pillantottam meg a karcolt tükörlapon. Illetve csak a szemét: tüneményesen, de hidegen és kifejeztelenül meredt rám. Megfordultam, mert azt hittem, ott áll mögöttem. De senki. A következő pillanatban már csak lesóványodott, nedves arcom bámult vissza a tükörből; a látomás nyomtalanul elillant. Csak a tudatomban sajgott utána az éles és mégis boldogító fájdalom, mely olyan volt, mint az időből kiszakadt, nagyon távoli valami, ami kifürkészhetetlen az érzékszervek realitáson alapuló tapasztalatainak eszközeivel.

Indultam is haladéktalanul az utcájába. Persze nem volt szándékom megszegni a Gostuškinének könnyelműen tett ígéretemet, de nem is lett volna értelme: a nyilatkozatot is alig tudtam kicsikarni abból a házból. Az utóbbi időben mindazonáltal gyakran álltam lesben a pazar hársfák egyik vagy másik törzse fedezékében, s onnan kémleltem a három kis ablakot. Aznap azonban nem akartam rejtőzködni; sétáltam föl s alá.

Kis ismerősöm, Petko egyszeriben ott termett a közelemben. Úgy tettem, mintha észre se venném. De fél lábon odaugrándozott hozzám, és így szólt: — Megtaláltad már Katalint? — Te is ismered őt? . . . Csak bólintott. Szőke tincsei a homlokába estek. — Ha elvezetsz hozzá, elviszlek a cirkuszba . . . Hallgatott. — Biciklit is veszek neked . . . Elmosolyodott, és elfutott tőlem. Ha utol nem érem a sarokig, gondoltam, amint nyomultam utána, nyomát veszttem. S már láttam is, mint kanyarodik be egy kertbe, és ügyesen át a magas falon a kert túlsó végén. Nem volt nehéz kitalálnom: Katalin, ha Petko is ismeri, itt lakhat valahol a 47-es közlemben.

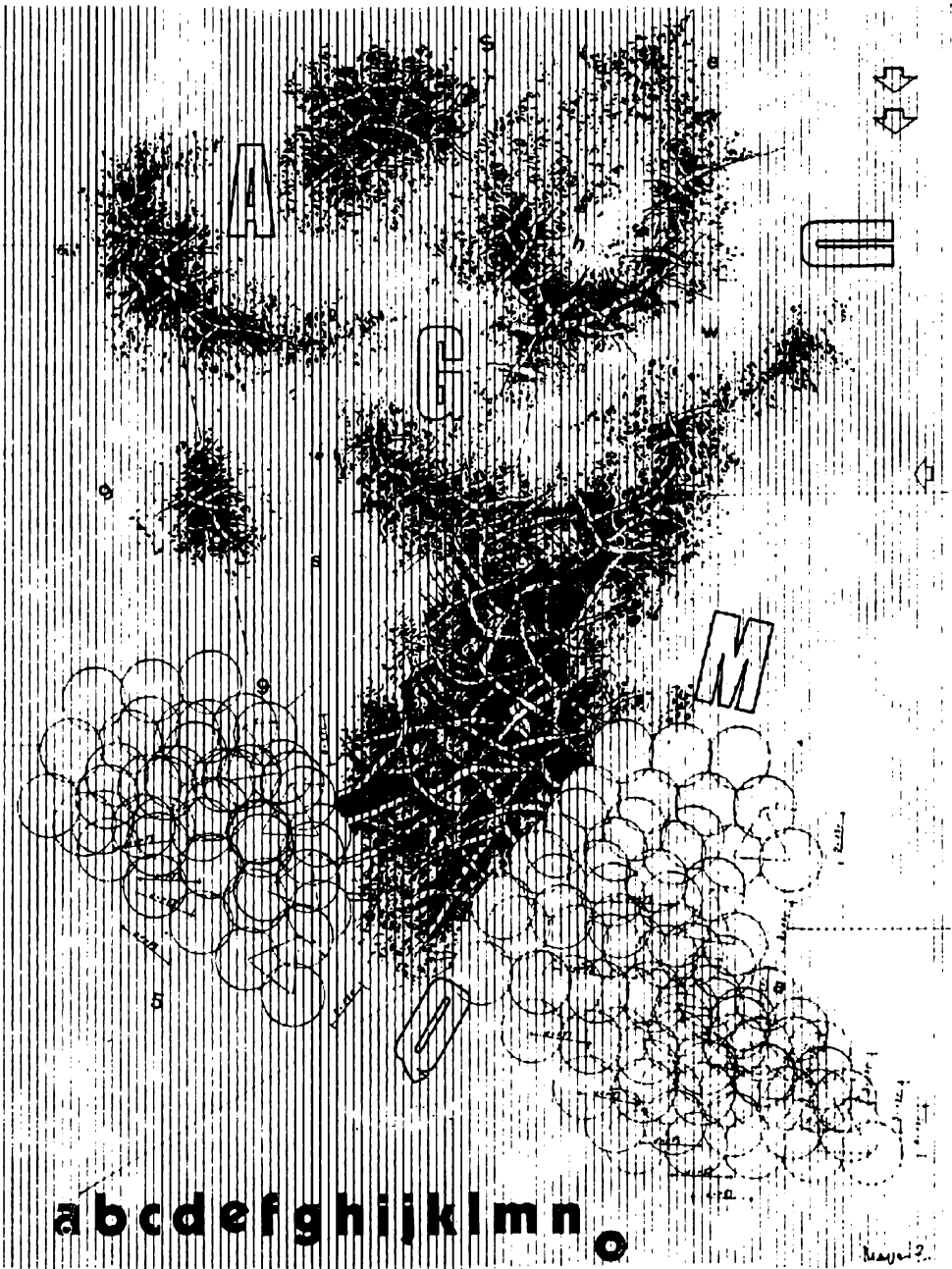
Habozás nélkül tudakozódtam hát. Sorra vettem minden kaput, minden beugró lépcsőt, hogy a ház legkülönbözőbb helyiségeiből csengessem ki a tájék lakóit. Elő is jöttek, mintha vártak volna. Különös, de előzékenyen fogadtak: alsóban, pizsamában, borzasan, féligborotváltan, vagy épp egy darab rétesrel a kezükben, meg nem gyújtott cigarettával a szájukban, pityókásan vagy kialvatlanul — de jött mind, hogy újabbat halljanak a lányról, akire, sajnos, egyikük sem emlékezik. Pedig minden tölem telhetőt elkövettem, hogy eléjük varázsoljam minden vonását, és arcuk kifejezéséből arra következtethettem, hogy szavaim nyomán szinte maguk előtt látják tetőtől talpig; hamisítatlan valóságában. Végül is mind egyre lyukadt ki: — Nem ártana azért, ha benézne a szomszédokhoz is. — Mentem is, lankadatlan kedvvel és reménységgel jártam sorba háziasszonyokat, nyugdíjasokat, tisztákat, iparosokat, öregeket és fiatalokat — utca hosszat. Már esteledett, amikor hullafáradtam feleszméltem: nem mentem semmire. És valamelyest mégis nyugodtabbnak érztem magam. Ismételten meggyőződtem arról, hogy létezik, és akármikor, de megtalálom. Ha jól megcsavarom annak a kis kópének a karját, cirksusz és bicikli nélkül is köpni fog.

Másnap már kora reggel ott lapultam a legvastagabb törzsű hárs mögött. Dél tájban aztán előkerült; nem kockáztattam: hagytam, hadd fáradjon ki a focizásban, akkor nem iszkolhat el, ha gyorsabb is nálam. Egy alkalmas pillanatban aztán nyakoncsíptem: — Ki vele, hol van! — szóltam rá erélyesen. Sápadtan zsugorodott a szorításomban, s kinyögte: — Csak vicceltem, fogalmam sincs... S amikor teljes erőmből megmarkoltam, szűkölni kezdett, mintha a lelkét adná ki kinjában.

Percek alatt csődület támadt, az előző napi jámbor lakók fenyegetően rontottak ki az utcára, s köztük — veszemre — Petko zömök, megva-dult apja is. Amint kissé hajlottan álltam a gyerek fölött, úgy vágott tarkón, hogy nyomban a földre kerültem, estemben csak a fenyegető cipőorrát láttam lendülni. Elterülten mentegetőztem: — Csak kérdezni akartam tőle valamit. — Persze Katalinról, te kurafi? — rúgott belém. — Maga is ismeri? — örvendeztem fel. Röhej támadt körülöttem, harsogó hahota; s miközben veszettül rugdalt: — Még most is az után esz a fene?! Ne neked! Nem elég, hogy tegnap a bolondját járatta veled az egész utca? — Nem is tudtam. — Gostuškiné felhívta a figyelmünket, hogy rossz helyen állt fel a farkad arra a cafkára; mulatott is rajtad az utca szegénynépe. — Köszönöm is a szegénynépnek — mondtam megszegyenülten. Szusszantott egyet, szemét körbejáratta a sokaságon, azt tettem én is, csak lopva: nem ismertem rá a kaján vigyorba torzult arcokra, akik veszemre gyűltek körém. A férfi megszólalt: — Nos, ugye rászolgált, hogy kivegyük az ágaskodóját?

Fölugrottam, futamodni akartam a szégyenletes kajánság elől, de legyűrtek, és mintha száz kéz meredne egyszerre a nadrágom felé. Hasztalan volt minden kérésem, rimánkodásom. Rúgkapálásom sem segített. És amikor harapni és karmolni kezdtem, ahol értem, letéve szándékukról, még vadabban kezdtek tapodni, rugdalni, ökleltek, tapostak, szitkok és köpések közepette.

Nem rimánkodtam, nem is védekeztem többé. Talán még hálásnak is kellene lennem, mert letettek ocsmány szándékukról, hogy letépjék rólam a gatyát. Petko apja ekkor felemelte a karját, s hogy megálltak mind a kezek és a lábak, így szólt: — Most aztán megkaptad, amit ke-

restél, kurafi! — Meg, uram — mondtam —, nagyon is... Véresen, leköpdösve feküdtem a lábuk előtt. Hallgatásuk olyan volt, mintha sajnálkoznának túlkapásuk miatt. — De többé ne lássunk az utcánkban, mert különben a stukkerom szólal meg — mondta végezetül Petko apja.

Annyi megaláztatás után igazán fölösleges volt a fenyegetőzés.

Amint erőtllenül támolyogtam a belváros felé, úgy éreztem, nincs az az élő, aki ezek után lelket verne belém és elviselhetővé tehetné ezt a rongy életet. Olja is elhagyott, végképp, Júlia néni nem beszél velem, állandóan utazgat, hogy ne is lásson, barátaim már el is felejtettek, az egész világ, úgy látszik, ellenem esküdött.

Hogy kifújjam magam, egy kis időre megálltam a székesegyház előtt. Elhanyagolt külsejű néni, ráérő kíváncsiak gyűrűjében, a galambokat etette; néztem, megannyi jókora kőként mint zuhannak alá a csipkés toronyról, és csak közvetlenül a járda fölött bontva szárnyat, ereszkednek a morzsára. Csak néztem az olcsó képeslapszerű jelenetet, és egyszerűen belém nyilallt: mi értelme élnem?

5.

De mivel életre voltam kárhoytatva, mi sem akaratlyozhatott meg abbéli szándékomban, hogy részegségben, elzúllásban találjak menedéket saját magam elől. Így vetődtem aztán gyanús munkakerülő, rakodómunkások és mindig kialvatlan örömlányok társaságába, s velük töltöttem a hosszú téli éjszakákat füstös lebuajokban, kétes híri csehókban a vasútállomás környékén vagy a dunai rakparton. De menekvés helyett hamarosan arra döbentem, hogy, tér- és időérzékemet veszítve, egyre inkább elhatalmasodik érzékszerveimen az eddig is ellenállhatatlannak érzett szükséglet, hogy tudatos vizsgálódás után derítsék fényt emésztő titkomra, s a szüntelen részegségben végképp eltompulva minden más iránt, egész lényem pusztító ösztönné torzult eszelős vágyakozásban, minthogy a történtek után, ha csak gondolatban is, minden idegszálammal Katalinhoz fűzött minden élmény olyannyira, hogy mélységesebben és valószeryűbben éltem meg őt, mint azon az első éjszakán, amit vele töltöttem.

Hogy milyen reménytelenül voltam rabja ennek az érzésnek, kitűnt abból is, hogy mind gyakrabban és gyakrabban ömlengtem róla előbbi fogadkozásom ellenére, szégyentelenül, semmit el nem hallgatva újdonsült ismerőseim előtt, akik szokatlan megértéssel meg is hallgatták vallomásaimat, hogy aztán kitóduljanak a friss levegőre, szellőzni vagy az elnyelt ital „csapolására”. Hideg szél fújt a Dunáról, varjúkárogást hozott át a túlsó part befagyott nádasa felől. Ilyenkor rendszerint megszólalt közülük valaki: — Nagyon értheti a csíziót az a Katalin, ha eny nyire belepistultál! — Hiába mondtam én, hogy másról van szó, meg sem érthetik a lényegét, tovább kajánkodtak: — Ha fizetsz még egy töményt, akkor talán megértjük, mi a lényeg, ami nem a gatyádban van. — Persze fizettem nekik, és tovább fecsegtem boldogtalanságomról. Végül is elnyomta őket a fáradtság, és asztalra borulva elbóbiskoltak körülöttem. Csak a prostituáltak vigasztaltak őszintén: — Velem feküdj le, hogy elfelejtsd. — Össze is feküdtem, a szebbjével, de mindahány-

szor undorral és siváran keltem ki az ágyból. Egyik reggel ezt mondtam a legtüzesebbnek: — És mi van akkor, ha nem is akarom elfelejteni? — Akkor dögölj meg — mondta —, nem kár érted. Benned a hiba.

Nem is okoltam én senkit: végzetemnek tudtam azt, hogy sohasem is felejthetem el Katalint. A Futaki út sarkán álltam, a régi posta és a Jadran mozi felé eredő sikátornál nyüzsgő sokaságban, amikor is az elhaladó villamos peronján egyszer csak — mintha Katalint látnám. De csak villanásnyi látomásként. És mikor a kocsi már a piac táján száguldott, tudtam, hiába könyökölném át magam a tömegben, nem érhetem utol. A cukrászda kirakatának dőlve, amíg mélyeket szippantottam az alvé és ratluk illatával áradó levegőből, felmerült bennem a kérdés: valóban láttam, vagy csak a vágyálom rajzolta a robogó kocsi peronjára a valóságnál is valóságosabban?

Alighanem ez lehetett az a pillanat, amikor rádöbbsentem, hogy magamnak sem hihetek többé. Miért is volna épp nekem igazam a többiekkel szemben? Ha mégoly ellentmondóak is, az eddigi események legalább szigorúan meghatározottak voltak jelenlétükben. Az utóbbi napokban azonban meglazultak, és mint a homok, mintha peregnének, értelmük körvonalait veszítvén, minthogyha lázálomszerű fantazmagóriába ködlenének. Az egyetlen tárgyi bizonyíték, amely tapintható és vitathatatlan köteléknek látszott, amolyan egybevágóságnak az általam megtörténtnek vélt és a között, ami valóban történt, Gostuškiné nyilatkozata volt. Ha nyomtalanul el nem tűnik egy téli éjszaka, a Dunaparton, talán hasonló bizonyítékként szolgálhatna a karosszék alatt felejtett öngyújtó is. De mivel szerepel a nyilatkozatban, létezésének és bizonyító erejének értéke, szerencsére, nem tűnt el nyomtalanul.

Júlia néni azonban abbeli igyekezetében, hogy visszatérítsen a normális és tisztességes életbe, mindenáron azon volt, hogy ezt az utolsó nyomot is eltüntesse, úgy vélhette, nélküle végül is el fogom hinni azt, hogy az, ami történt, nyomasztó álmom volt csupán. Nem állott hát éjnek idején belopakodni hozzám, hogy tűvé tegye érte az egész szobámat. Alvást színlelve kajánkodtam végig a vesződéséért: a nyilatkozat ugyanis a télikabátom bélésében lapult. Másnap azonban nem állhattam meg, hogy ne célozzak szokatlan éjjeli kísértetjárására.

Elképedt: állítólag nem is hallott arról a hülye irományról, s melleleg nem is aludt otthon az éjszaka. Bizonyítékul egy térti menetjegyet mutatott. Becskereken volt, Olja anyjánál. — Ki más bolyonghatott a szobámban az éjjel, ha nem te? — Nyilván a kísérteted!... Amilyen beszámíthatatlan állapotban van, még azt is rámfoghatja, hogy üldözteségi mániában szenvedek... Hogy megfosszam ettől az örömetől, Olja felől kezdtem érdeklődni. Felcsattant: — Mi mást tehet egy megejtett lány — kétségbe van esve. — Akkor jobban tette volna, ha nem Becskerekre vonul el, hanem Belgrádba megy egy jó nevű nőgyógyászhoz — mondtam. — Szégyelld magad! Fölcsináltad! — No és: egy nőgyógyász percek alatt elcsinálja... A fejemnek szánt hamutálca szerencsére a tévében kötött ki, miközben tantikám ezt harsogta felém: — Na várj csak, majd elcsinállak én téged, de mástól, az esküvőd előtt!

Nem kétséges, hogy mire célzott a vén boszorka: bár nem volt pszichiáter, Pejaković doktor az utóbbi időben szokatlanul sokat járt hozzá, persze csak egy feketére, és mindig olyankor, amikor otthon voltam. Márpedig akkor már többet voltam otthon, mint nem.

Erről is az öreglány tett: megvonta tőlem a zsebpénzt. Érthető, hogy az újdonsült társaságom, amely megszokta, hogy mindig én fizetek, hamarosan hátat fordított. Mit tehettem? Egykori barátaimtól szégyenszemre sem kérhettem kölcsön, a részeges naplopók, a prostituáltak meg kereken megmondták: tőlük ugyan csak áldomás árán várhatok némi megértést és ragaszkodást. Még sértegettek is: Ha találkozunk Katalinnal, pőrén visszük le a Dunára, és addig sorakozunk rajta, amíg el nem olvad a fara alatt a jég... Hallgattam. Ekkora ocsmányságot nem tételeztem fel róluk. Csak vigyorogtak, és nagylelkűen megtoldották: — No ne búsulj, nem leszünk hálátlanok a sok töményért, a potyáért; végignézheted a jégrevüt.

Ez már túl sok volt, nem állhattam meg, hogy vissza ne vágjak: Katalin miatt mindenestre azonmód részegen dugnám őket a jég alá, hátha kijózanodnának a szennyes lelküket tisztára mosó haláltól... Felüvöltöttek: — Mi jogon játszod itt a pártfogóját? Hogy merészeled kiszajátítani ezt a szerepet, hiszen csak tévedésből cserélt össze a Simonjával!

— És ha én vagyok az a Simon? — mondtam kétségbeesetten. — Te, te lekvár, ha jól megdolgoztad volna, még el is hinnénk, hogy hasonlítás állítólag a monyasághoz. De így — pillanatnyi tévedése lehettél, azóta se kért belőled: ésnél légy, ember!

Mert nagyon is megértettem őket, szívesebben üldögéltem otthon, még azzal is megbékültem, hogy a kávézni járogató orvos tapintatos és fondorlatos kérdéseit is túrnöm kell. Júlia néni el volt ragadtatva, amint látta, milyen jámboran vetem magam alá a vizsgálatnak, melynek során doktora fájdalommentesen bogozgatja ki belőlem a történetek bonyolult szálait.

Voltaképpen fáradt voltam, és nem jámbor. Kimerültem a sok csavargásban, megaláztatásban, sértegetésben és legfőképpen a felismerésben, hogy addigi tévelygésem és téblábolásom a sötétségben hiábavaló volt, végül is még mélyebb szakadékhöz értem: a meghasonulás réme tátongett bennem.

Hovatovább már azt sem tudtam, mit is akartam bizonyítani vizsgálódásommal: Júlia néninek azt, hogy azon az éjszakán nem voltam otthon, vagy Katalinnak azt, hogy nem a hasonmásom, nem Simon vagyok, avagy magamnak azt, hogy nem vagyok szerelmes Katalinba.

A jelek szerint nyilván ugyanezek a kérdések foglalkoztatták a doktort is, s egy napon mintha olyasmit olvastam volna ki a szeméből, hogy közeleg felderítésének a pillanata, amely végül is minden bizonytalanságot vagy az örültekházába, vagy, Júlia néni öröme, az esküvőm napjához vezet.

Ennek a mentési összeesküvésnek azonban, merőben véletlenül, elejét vették az események: a váratlan találkozás Gostuškinével és kopaszodó férjével elsőnek változtatta meg vizsgálódásom irányát, hogy azt követően, a többiek során, fényt deríthessek a rejtelemre.

Csomagokkal, épp akkor léptek ki egy üzletből, amint elhaladtam: — Jó, hogy látom, asszonyom, legalább megköszönhetem a szívességet, hogy felheccelte ellenem az egész utcát; leköpdöstek, megtapostak. — Ki maga? Nem is ismerem — tiltakozott. — És az írásbeli nyilatkozat? — A férj ráförmedt: — Miféle nyilatkozatot adtál, te liba?!... Előkotortam az írományt, és átnyújtottam. Elolvasta, majd darabokra tépte, és

miközben leszórta: — Volt, nincs. — Igazán kedves, Gostuški úr. — És maga talán kedvesebb volt, amikor éjnek idején bemászott a hálónkba? — Ezek szerint mégis a vendégük voltam? — Kár, hogy nem találkoztunk, mert különben meglékeltem volna. — Találkozhattunk volna, ha ön nem lapul történetesen az ágy alatt, Gostuški úr. — Ez pimaszság — vágott közbe az asszony —, az én férjem nem gyáva! Mi azon az éjszakán a Petőfi utca 118-ban Simon ravatalánál virrasztottunk. — Ugyan, mit mentegetőzöl itt ennek az alaknak?! — ragadta karon a férj, és magával vonszolta.

Hajszálon múltott, hogy utánuk nem eredtem, amint sietős léptekkel távolodtak. De meggondoltam... Ha Simon október 16-án halt meg, talán épp azon az órán, amikor én Katalinnál voltam, akkor világos minden: nem tudott megbékélni szerelme halálával, kétségbeesésében vagy talán örülségében — bennem akart mindenáron ráösmerni! Ennyi az egész.

6.

Másnap, hetek és hónapok múltán, ott voltam megint a Petőfi utcában, anélkül, hogy valamelyest is sejthettem volna, hogy a 118-ban többet fogok megtudni annál, amit a házaspárral történt találkozáskor ejtett szavakból következtethettem volna. De a reménytelen vizsgálódásom során kialakult szokásom, hogy minden nyomot vagy valószínűnek tetsző szálát, amely a titokzatos éjszakához vezet, következetesen és konokul végigkövessek, nem hagyott kétséget bennem afelől, hogy jó úton járok. Nem haboztam hát.

Erős szél fúj, érdes porhavat vert az arcomba. A csengő nem szólt, sokáig kopogtam, mint azon a napon is, amikor végigháztam az utcát. Most azonban ajtót nyitottak. Elgyötört arcú, gyászruhás nő fogadott; nemigen lehetett több hatvannál, de öregebbnek látszott. Amint meglátott, visszahőkölt, s rémülten kapta szájához a kezét. Belém fagyott a szó, percekig néma maradtam rökönyödöttsége láttán. Odabent sem kérdeztem meg: Ismeri-e Katalint, amikor láttam, hogy támolyog. Azt hittem, elesik; elkaptam és leültettem. Időbe telt, amíg magához tért: ölbe ejtett keze még akkor sem mozdult, amikor talán, hogy lélegzethez jusson, hosszasan pihentette rajtam a szemét. Végül ezt mondta csendesén: — Egek ura, mintha csak az én Simonomat látnám.

Ujjaim görcsbe merevedtek: Katalin ezek szerint nem volt örült abban a pillanatban, amikor összetévesztett vele, de viszont beleőrülhetett, mikor sikoltozásától rémülten menekültem, abba a gondolatba, hogy halottal ölekezett. Egyszeriben csaknem igazat adtam magamban az utca lakóinak, meg is botránkozhattak kísérteties hasonlatosságomon az akkor már halott szemszédjükével; érthető, hogy meg akarták kímélni Katalint a velem való találkozástól. Töprengésemnek a néni hangja vetett véget: — Simon ugyanis a férjem volt... Nem akartam hinni a fülemnek: — Hogyan? Hány éves volt, hogy rám hasonlíthatott? — Nem most, fiatalkorában, mikor egybekeltünk, mikor először léptem át ennek a háznak a küszöbét, van vagy 36 éve... Az arc, a szeme — mint a magáé, olyan volt — mondta merengve... Zavarban voltam: hogyan téveszthette össze Katalin, a nálam is fiatalabb, ha nagyon szerette is,

titokban, azon az éjszakán velem, a mindössze húszévevel. Hallgattam. Zúgott a szél a hársfasoron, üveghangon kocódtak össze az ágak. — Elnézést kérek, csak mondom itt a magamét, és meg sem kérdem, mi járatban van. — Csak úgy... betértem, asszonyom, behúzódtam ide, veszettül fúj a szél... Ó, ez az átkozott szél, átjárja még a csontját is az embernek. Mindjárt főzök magának egy kis teát.

Megkértem, mutasson inkább egy fényképet a férjéről az egybekelésük idejéből. S amikor szótlanul eltűnt a másik szobába, ma sem tudom, miért, de az volt az érzésem, nem lepne meg, ha vissza se jönne többé. De derengő mosollyal az elgyötört arcán, már nyújtotta is felém a megsárgult fényképeket, majd kisietett a konyhába.

Simon arca talán kissé keményebb és határozottabb kifejezésű, de valóban oly hasonló volt az enyémhez, hogy jó ideig nem tehettem magam túl a benyomáson: mintha magamat látnám. — Október 16-án halt meg — szólalt meg a hátam megett. — Igen, tudom, Gostuškiné mondta. — Ismeri? — Ismerem, bájos teremtés. — Az... de nem szeretem azt a házat, ahol laknak — fűzte hozzá tétován. Összerezentem: Katalin mégiscsak a 47-ben lakik. — És mért nem szereti? — kérdeztem. Kicsordult könnye volt a válasz, majd sokat sejtető csend után: — Nehéz volna azt elmondani... de nekem, tudja, az esett rosszul, hogy Simonom a végóráján mégis ott akart meghalni!

Éreztem, hideg verejték önt el: megborzongtam; végig a gerincemen, majd a szememben éreztem a szaladgáló hideget: miféle kifürkészhetetlen kapcsolatban lehettem én Simonnal, hogy haldoklása perceiben, amikor Katalinhoz vágyódott, én vetődtem oda helyette? — De csak engem szeretett igazán — mondta rezignáltan. Szegénykém, még most is azzal áztatja magát, hogy Simon kapcsolata Katalinnal, amiről egyet s más bizonyára tudhatott, nem volt komoly. Egyszeriben mélységes sajnálatot éreztem e magános, hervadt nő iránt, aki anélkül, hogy sejtene, rádöbbsentett véletlen, de felette áldozatos szerepemre egy banális, egy undorító, és ami számomra még lényegesebb — egy idegen szerelmi drámában. Többé azonban már nem érdekelt semmi. Oljára gondoltam, az elhagyottra, és Júlia nénire, elvesztett barátaimra, a tévelygésben és fertőben elherdált napokra, és döbbenettel felmerült bennem: hogy is tudtam, hogy is mertem egy ilyen jelentéktelen mozzanattól, amire ügyet sem kellett volna vetnem, a józan ésszel ellenkező módon, dacosan és megátalkodottan holmi rejtelmet lázálmodni, hogy aztán csüggedt óráimban, csak azért, mert képtelen voltam rá magyarázatot találni, egyetlen menedékként gondoljak a halálra?

Felálltam, s búcsúzásképpen mosollyal köszöntöttem az asszonyt, akinek a nevét sem tudtam. Marasztalt: — De hiszen meg sem kóstolta a teámat... — Köszönöm, de mennem kell. — Az esküvői képet sem nézte meg, mikor még fiatal voltam és szép... — nyújtott egy nagyobb fényképet felém, s ráncos keze megremegett. Inkább sajnálatból, mint kíváncsiságból, nézegettem egykori jelenségét, a csakugyan csinos, bájos női arcot a fehér fátyol keretében, Simon oldalán, aki itt is hasonlított rám, de korántsem annyira, mint a többi képeim, széles mosolya ugyanis valami idegen kifejezést kölcsönzött az arcának.

Gépiesen, csak illendőség kedvéért, jártattam szememet a házaspár köré ültetett nászúton, az egymást érő arcokon, s noha tudtam, jelenlétük az ünnepeltek örömét hivatott növelni, valahogy mégis mintha

szorongás fogott volna el, amint néztem a 36 éve készült felvételt. Talán épp ez készítetett arra, hogy figyelmesebben szemügyre vegyem rajta az arcokat, amelyeken a mosoly, nyilván a táv, a szög és a világítás körülményes beállítása folytán hosszúra nyúlt felvétel következtében, szinte természetellenesen merevnek hatott.

A merev mosolyok közt csak egyetlenegy volt komoly, szinte tragikus kifejezésű. S hogy közelebb emeltem a képet, alighanem fel is sziszszentem: Katalin! — mert az asszony megkérdezte: — Mi az, mi lelte? — Semmi — mondtam. Elhúzódott, s gyanakvó pillantással vetette rám a szemét, majd nyomban aztán enyhe mosollyal leplezett egy gondolatot, amiben maga sem lehetett egészen bizonyos. — De hiszen felszisszent — mondta félénken, hogy esetleg meg ne sértsen.

Hiába igyekeztem palástolni pillanatnyi érzésemet, önkéntelenül tévedt ajkamra a szó: — Megdöböntő arc... Összecsapta a kezét: — Lám, mégiscsak igazam volt! — Miben? — Ki akartam vágni a képből. — Simon persze nem hagyta. Igaz? — Szent ég: honnan tudja? Ismerte a férjemet? — nézett rám. Hallgattam, majd némi szünet után: — Nem, de a lányt igen! — mondtam nyugodtan. Elmosolyodott, de valahogy oly természetellenesen, oly kihívóan, mintha vallomásra akarna bírni, majd így szól: — Mondja, hány éves maga, fiatalember?

Abban a pillanatban belémnyilallt: mintha lázálomba, egy még megfoghatatlanabb rejtelembe zuhannék, s kábultan rogytam bele a karoszékkbe. Még mindig mosolyogva, az asszony úgy meredt döbönt arcomba, minthogyha a gondolatomat olvasná le róla. Igen, az október 17-re virradó éjszakára gondoltam, az elátkozottra, amely ekkor még titokzatosabbnak tetszett, mint bármikor. Ha azon az éjszakán ezzel a Katalinnal voltam, mint ahogy igen, akit ezen a 36 éve készült képen látok, hogyan lehetséges akkor az, hogy Katalin azóta sem változott egy szemernyit sem. Vagy, gondoltam elszörnyedve, a csúnya, a vén Katalinnal voltam, aki miután fiatalkori szerelmére ismert, természetfeletti vágy és fájdalom megszállottjaként szépült vissza olyanná, amilyen volt a születésénél 16 évvel korábban. Magam is elmosolyodtam, amikor felderengett bennem a legvalószínűbb magyarázat, mármint Katalin véletlen hasonlósága a fényképen látottéval, aki akár Katalin anyja is lehetett fiatakorában, vagy esetleg Gostuškiné is.

— Ha megengedi, most megiszom ezt a csésze teát — mondtam megkönnyebbülten —, hanem árulja el nekem, asszonyom, min derült olyan jól az imént. — Ne vegye zokon, azon az ostoba kijelentésén, hogy ismeri. — Ha nem őt, akkor talán a lányát. — Nincs is lánya. — Vagy a hűgát — találgattam. Tagadóan csóválta a fejét. — Akkor egy ugyanilyen nőt — mutattam a lányra a képen —, aki ebben az utcában lakik.

Elkapott, és magához vont, arca eközben vigyorba torzult: — Hol? — kérdezte. Tudtam, mi lelte: a szerencsétlen még Simon halála után is féltékeny Katalinra. Némi habozás után válaszoltam: — A Petőfi utca 47-ben, Gostuškiné házában.

Eleresztett, pillanatok alatt szinte összezsugorodott, nyilván a lesújtó felismeréstől, hogy felfedték a titkát. — És tudja, hogy hívták? — kérdezte suttogva. — Katalinnak, nemde? — mondtam csendesesen. Nem válaszolt. Megsajnáltam szegényt. De arca váratlanul szenvtelenre merevedett: — Árulja el, ki mesélte ezt magának? — Hát Katalin, jól ismerem őt. — És hogy megvigasztaljam, már-már azt mondtam, hogy Kata-

linhoz nemcsak Simonnak volt köze, de csak ezt mondtam bizalmasan:
— Viszonyom volt vele.

Megborzongott s tenyerét az arcára tapasztotta. Mozdulni sem mertem, kérdezni, bármit is, még kevésbé. Akkora volt a feszültség a levegőben. Úgy tetszett, még a lélegzetvételét is hallom, a szíve dobogásánál is szaporábban, felindultságában, és csaknem biztos voltam abban, hogy most fel fogja tární az egyetlen igazságot. Vártam. Keze az ölébe alélt. Anélkül, hogy rám emelte volna tekintetét, merőben elváltozott hangon így szólt:

— Harminchat évvel ezelőtt, az esküvőm napján, az a Katalin, akiről beszél, ez itt a képen — öngyilkos lett a Petőfi utca 47-ben.

A szél megcsendesült zúgása, csak az hatolt a tudatomig, közben sem fájdalmat, sem félelmet, sem borzalmat — semmit nem éreztem. Csak a messzeségből vagy talán az elmúlt időből szabadult szél morajlását hallottam, onnan, ahol talán magam is leledzettem.

Rothadt avart söpört a fagyott utcán az esti szél. Itt-ott már kigyuladtak a lángok, az ablakokon át, a csipkefüggönyök mögül a mindennapi élet nyugalma üzent sejtelmesen, amint ballagdáltam: a gyerekek félrehúzódtak utamból, és zsvajgón iramlottak be az udvarokra, mint-hogyha nem tartoznék többé ehhez a központi élethez, nem volna közöm a világ egyszerű szépségéhez. Bizonyára úgy is festhettem külsőmmel, amint hajlottan, magamba roskadtan lépdeltem, akárha mélyen, komoran tátongó szakadék fölött.

Mosolyt erőltettem arcomra mégis: a történetek után most legalább tudtam, hogy azon az éjszakán, amikor Katalin karjában haldokoltam, csupán az a hajszálnyi véletlen mentette meg az életemet, hogy a mosolyom más volt, mint Simoné.

De ekkor hirtelen borzalom fogott el: és mi lesz akkor, ha Katalin egy napon megszokja a mosolyomat.

— Mi lesz akkor?!

Dudás Kálmán fordítása